

Recerca, conservació i difusió del patrimoni per dinamitzar el territori.

L'Ecomuseu de les valls d'Àneu

L'Ecomuseu de les valls d'Àneu. Nous temps, nous models

Des del juny de 1994, en què Casa Gassia com a cap de l'Ecomuseu obre al públic les portes, veu la llum –després de molts anys de gestació– un ambiciós projecte que pretén combinar la salvaguarda i gestió del patrimoni amb el desenvolupament local i territorial.

Alguns referents teòrics. El concepte de territori, la nova museologia i els museus de societat

L'Ecomuseu de les valls d'Àneu neix sota la influència directa de la nova museologia francesa, que es caracteritzava per definir un nou model de museus més implicats en el territori, en la població local i el seu desenvolupament. Aquesta concepció, que durant els anys 80 i 90 va estar molt activa i reivindicada des de la museologia catalana, ha marcat molts dels eixos teòrics d'aquest projecte.

Els ecomuseus es consideren un indicador del desenvolupament d'alguns canvis revolucionaris que han afectat la concepció moderna del museu. S'ha passat del museu edifici al museu territori, de la col·lecció d'objectes emmagatzemada i protegida al patrimoni comunitari col·lectiu i del públic visitant a la comunitat implicada en la gestió del patrimoni.

Com diu Jean Davallon¹ "los museos sólo pueden justificarse social y culturalmente en función de su destinatario: el público; o por decirlo con la nueva museología, es la comunidad la que marca y consagra la razón de ser de estas instituciones como un instrumento de desarrollo cultural, social y económico a su servicio."

La recuperació del patrimoni local. Promoció d'un producte cultural conjunt i coordinat

A partir de la recuperació i la posada en valor de diferents infraestructures i edificis històrics repartits per tota la vall, es proposa organitzar un producte cultural de qualitat, suggeridor al visitant i que aporti coneixement i també dinamitzi el territori.

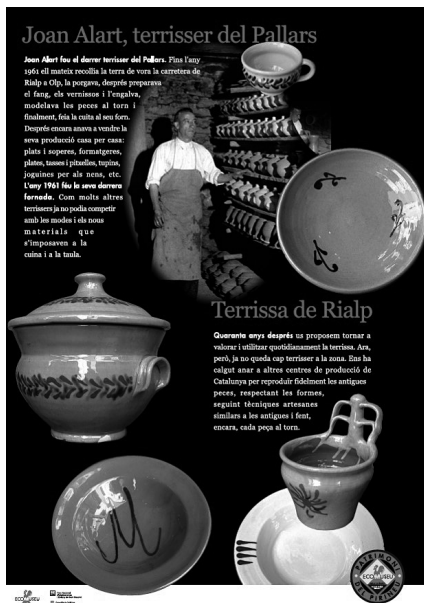

Jordi Abella i Pons,
antropòleg i director
de l'Ecomuseu de les
valls d'Àneu

En aquest sentit proposem un viatge en el temps i en l'espai per introduir, d'una manera real i participativa, el visitant en la cultura i les formes de vida de la zona.

Durant tots aquests anys, des de l'Ecomuseu hem creat una estructura d'espais visitables que aporten relats i històries de moments històrics diversos. Alguns exemples són:

- Casa Gassia d'Estèrri d'Àneu, casa museografiada originària del segle XVIII que ens permet introduir el visitant en com s'organitzava la vida domèstica de principi del segle XX i com ha anat evolucionant fins a l'actualitat.
- La serradora d'Alós, on s'explica el món de l'explotació forestal. Quan la fusta era matèria primera insubstituïble, il·lustra el procés que se seguia des que es tallava al bosc fins que era transformada en taules per a la construcció.
- El conjunt monumental de Son, format per l'església dels sants Just i Pastor, el campanar llombard, el cloquer, el cementiri, i la torre del rellotge –antic comunidor per exorcitzar les tempestes–. A l'interior es pot veure el retaule, obra de Pere Espallargues, una joia del gòtic lleidatà del segle XV, i les excel·lents mostres romàniques del patrimoni moble.

L'Ecomuseu de les valls d'Àneu vol promoure la recerca i la dinamització del territori i una de les nostres línies de treball és la recuperació i dinamització de l'artesanía local. (Foto: Fons Ecomuseu)

Més enllà de l'obertura d'espais patrimonials, des de l'Ecomuseu volem crear nous productes experiencials i participatius. (Foto: Fons Ecomuseu)

Però poc a poc hem anat incorporant molts altres elements –alguns relacionats amb les esglésies romàniques o barroques de la vall– com el monestir de Sant Pere del Burgal o la vila closa d'Escaló, Santa Maria d'Àneu, Sant Joan d'Isil o Sant Pere de Sorpe, i altres més etnològics o històrics com la formatgeria de Gavàs o la ruta dels búnquers de la Guingueta d'Àneu,² entre d'altres.

Cadascun d'aquests espais ecomuseístics, que definim com a antenes o radials, són testimoni d'algun aspecte relacionat amb el present, el passat i el futur del territori. Des de l'Ecomuseu intentem organitzar-ne una oferta, promoció i gestió coordinada i treballar conjuntament amb els ajuntaments, el bisbat d'Urgell i la Generalitat de Catalunya en el seu coneixement, conservació i difusió. En aquests darrers anys també hem incorporat, a més dels espais visitables, una bateria d'activitats experiencials que proposen noves maneres d'explicar, comunicar i apropar-se al patrimoni i les formes de vida locals. La implementació de projectes com el *joc de Dames*, on volem explicar el patrimoni medieval en clau de gènere, o les *rutes d'etnobotànica*, relacionades amb les bruixes, les creences o la salut, o el *Holmes* (visites en clau detectivesca de diferents espais patrimonials) i el disseny de diverses visites teatralitzades a partir de la creació de personatges com l'Esperanceta (la divertida pubilla de Casa Gassia que d'una manera provocativa i trencadora ens proposa reflexionar sobre la realitat en que estem vivint), o la Joana la Gascona, que ens introdueix sobre el paper històric de la bruixeria al Pirineu.

La recerca en el territori, a partir de la qual creem nous relats i productes culturals, és un eix fonamental en la nostra tasca de dinamització del patrimoni del Pirineu

La gestió d'espais expositius i museogràfics. La creació de nous relats

A més de la gestió dels diferents espais ecomuseístics o radials, la majoria dels quals disposen d'elements museogràfics permanents, l'Ecomuseu de les valls d'Àneu disposa de diversos espais expositius oberts que intenten generar nous relats i actualitzar discursos museogràfics.

Dins el projecte, disposar d'espais expositius no permanents és fonamental i ens permet la possibilitat d'utilitzar el discurs expositiu com un mitjà de recuperació del patrimoni local, de presentació de novetats, de generar debat i una acció directa amb la població local. Les exposicions temporals ens permeten actualitzar i augmentar constantment l'oferta patrimonial i poder obrir noves línies de comunicació amb la comunitat.

Conclusions. Nous temps, noves necessitats, nous productes

El nou context en què estem plenament immersos fa que necessàriament obrim nous processos de reflexió sobre quin és el paper que hem de jugar els museus en la societat actual. Aquesta reflexió que ha d'anar acompanyada de propostes i accions concretes passa també per la necessitat de buscar estratègies de racionalitat econòmica, cooperació entre sectors i de major eficiència en la gestió dels recursos. Cada cop més els museus ens hem de reinventar per donar resposta a un seguit de necessitats que ja van molt més enllà que la simple conservació i exposició d'unes col·leccions.

En aquest sentit, des de l'Ecomuseu aquesta reflexió passa, entre d'altres temes, per l'activació de nous recursos locals, trobar noves maneres de comunicar el patrimoni, desenvolupar una reflexió profunda sobre les relacions entre patrimoni i turisme i crear noves estratègies de cooperació i treball en xarxa.

Tot i que el futur és incert, crec que continua essent important reivindicar el paper que els museus podem jugar en la millora de la societat, sobretot dins l'àmbit local. Potser caldrà canviar algunes de les regles de joc, repensar els projectes i assumir més funcions cara al territori que ens envolta, però sens dubte seria un error que ara perdéssim tota l'experiència acumulada i el treball que any rere any han anat desenvolupant aquestes estructures patrimonials.

Durant l'any 2024 celebrem els 30 anys des de la inauguració de l'Ecomuseu. Un llarg camí recorregut que cal continuar adaptant-nos a nous contextos i necessitats

Bibliografia

- ALONSO FERNÁNDEZ, L. 2002 *Introducción a la nueva museología*. Alianza Editorial. Madrid.
- HERNANDO, M. 2007 *El desenvolupament local*. Barcelona. UOC.
- ROIGÉ, X. 2007 "Del Museu d'etnologia al museu de societat" a *Mnemòsine*. Barcelona, Associació de Museòlegs de Catalunya i Museu d'Història de Catalunya.
- VICENTE, C. 2001 "Museus, Patrimoni, territori". *Barcelona. Metròpolis mediterrània*, núm. 55, Ajuntament de Barcelona.

Notes

- 1- Citat a ALONSO FERNÁNDEZ, L. *Introducción a la nueva museología*, p. 126.
- 2- Per a més informació dels diferents radials de l'Ecomuseu podeu consultar el web, <http://www.ecomuseu.com>